

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

УДК 378.012.11.234

DOI: <https://doi.org/10.17721/2616-7786.2018/3-1/15>

М. Васильєва-Халатникова, канд. пед. наук, асист.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ
ORCID iD 0000-0002-8488-4602

СКЛАДОВІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ РЕФЛЕКСІЇ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Представлено педагогічну технологію формування професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі, яка є чіткою науково-теоретичною основою оптимальної реалізації завдань професійної підготовки й розглядається як сукупність закономірних, функціонально пов'язаних компонентів, що становлять певну цілісну систему. Виділено компоненти педагогічної технології, що дозволило розбити її на блоки (цільовий, функціональний, змістовий, організаційний, результативний), які забезпечили можливість чіткіше уявити цілеспрямований процес формування професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі. Зазначено, що такий процес буде успішним за наявності відповідних педагогічних умов, які ефективно впливатимуть на нього та професійне становлення майбутніх соціальних педагогів.

Ключові слова: педагогічна технологія, професійна рефлексія, соціальний педагог, вищий навчальний заклад, педагогічні умови.

Вступ. Для оптимальної реалізації завдань у системі професійної освіти потрібно мати чітку науково-теоретичну основу для обґрунтування та розробки педагогічної технології формування професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі.

Педагогічна технологія формування професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі є чіткою науково-теоретичною основою оптимальної реалізації завдань професійної підготовки. Для її побудови, ми визначили зміст поняття "технологія", "педагогічна технологія", процес технологізації та його загальну класифікацію.

Сьогодні в науковій літературі широкого розповсюдження дістало поняття "педагогічна технологія", що має понад 300 формулювань залежно від розуміння структури та компонентів освітнього процесу [8, с. 121].

Проаналізуємо деякі підходи до визначення поняття "педагогічна технологія":

- системний метод створення, використання, визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технологічних і людських ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію форм освіти (ЮНЕСКО) [7, с. 32–33];
- спосіб організації думок про матеріали, людей, моделі та системи типу "людина – машина" (І. Я. Лернер) [5, с. 98];
- упорядкована сукупність дій, операцій і процедур, які інструментально забезпечують досягнення прогнозованого результату (В. О. Сластьонін) [11, с. 48–57];
- сфера знання, яка включає методи, засоби і теорію їх використання для досягнення освітніх цілей (І. А. Зязюн) [3, с. 211];
- спільна галузь педагогічного знання, яка включає дві групи питань, перша з яких пов'язана із застосуванням технічних засобів у навчальному процесі, друга – з його організацією (Г. Є. Гребенюк) [8, с. 78];
- детально обміркована модель спільної педагогічної діяльності з проектування організації та проведення навчального процесу з безумовним забезпеченням комфортних умов для студентів і викладачів (В. М. Монахов) [6, с. 134];
- законодавствозадавальна педагогічна діяльність, що реалізує науково обґрунтований проект дидактичного процесу і має вищий ступінь ефективності, надійності й гарантованості результату, ніж традиційне навчання (М. Я. Велинський) [2, с. 96];
- процес створення адекватної для потреб і можливостей особистості й суспільства теоретично обґрунтованої навчально-виховної системи соціалізації, особистісного та

професійного розвитку і саморозвитку людини, яка внаслідок упорядкованих дій педагога при оптимальності ресурсів і зусиль усіх учасників освітнього процесу гарантовано забезпечує ефективну реалізацію свідомо визначеної освітньої мети та можливість оптимального відтворення процесу на рівні, який відповідає рівню педагогічної майстерності педагога (С. О. Сисоєва) [10, с. 404];

- проект певної педагогічної системи, яка реалізується практично (В. П. Беспалько, Ю. Г. Татур) [1, с. 87].

При використанні педагогічної технології формування професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі ми спиралися на такі загальні принципи технологізації [8, с. 58]:

- аналогія технології та об'єкта;
- взаємодія у процесі технологізації інтуїтивно-змістовних і формальних методів;
- нове знання щодо об'єкта дослідження;
- експериментальна перевірка нового знання та деяких гіпотетичних уявлень про об'єкт;
- суперечливість інтуїтивно-змістовного та формального методів вивчення об'єктів;
- обмеженість взаємодій об'єкта з іншими об'єктами;
- багатотехнологічність як принцип технологізації, що відображає динаміку об'єкта;
- оновлене знання про об'єкт;
- емпірична доказовість гіпотетико-інтуїтивних уявлень, що покладені в основу побудови технології;
- технологія як опосередкована ланка між об'єктом і суб'єктом дослідження.

Технологізація має відповідати таким вимогам:

- будуватися на основі аналізу сучасного стану дослідженості об'єкта та його попереднього розвитку;
- спиратися на закономірності або характерні властивості, що визначають розвиток об'єкта;
- ураховувати сприятливі та гальмуючі фактори розвитку об'єкта;
- містити висловлення про передбачувані впливи на систему тих факторів, з якими безпосередньо пов'язаний об'єкт [8, с. 97–105].

Головною метою цієї роботи є розкриття особливостей упровадження педагогічної технології формування професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі.

Педагогічна технологія формування професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі інтегрувала критичне, альтернативне мислення майбутніх соціальних педагогів, їхню дослідницьку, професійну позицію, що спиралася на

фундамент концептуальних і соціально значущих критеріїв аналізу й оцінювання професійної діяльності.

Професійна діяльність майбутніх соціальних педагогів нерозривно пов'язана зі спілкуванням. Завдяки йому майбутні соціальні педагоги вчаться самовизначенню, виробленню професійної позиції, засвоєнню нового знання. Наприклад, С. В. Кондратьєва та В. О. Кривошеєв [4, с. 184–186] досліджували професійну рефлексію в процесі педагогічного спілкування, розрізняючи два типи рефлексії – комунікативну й особистісну.

Рефлексивна підготовка майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі припускала таку її організацію, що сприяла формуванню високого (творчого) і середнього (достатнього) рівнів знань, умінь та навичок у галузі професійної рефлексії. Її загальними компонентами визначалися: система знань щодо професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів, що розвивала рефлексивне мислення, і система умінь та навичок, що формувалися рефлексивною діяльністю. Вона була практико-орієнтованою, тобто містила результати досліджень проблеми рефлексії та професійної рефлексії в межах філософської, психологічної та педагогічної наукової літератури; професійної рефлексії соціальних педагогів – у межах діяльності та майбутніх соціальних педагогів – у межах професійної підготовки у вищому навчальному закладі (теорія професійної рефлексії); практичний матеріал (завдання, вправи, прийоми), що формували професійну рефлексію майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі (методика професійної рефлексії).

Процес формування професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі був частиною навчального процесу, як підсистема він мав якості цілого, отже, і свою мету, компоненти, певну структуру, механізм функціонування, кінцевий результат, зв'язок із цілісним педагогічним процесом.

Для забезпечення сталого формування професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів доцільно використовувати технологізацію, оскільки пряме експериментування небезпечно для майбутньої діяльності фахівців соціальної сфери.

Проаналізуємо розроблену нами педагогічну технологію формування професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі докладніше (рис. 1). Під педагогічною технологією формування професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі ми будемо розуміти цілісний педагогічний процес, у якому сукупність форм, методів, засобів навчання спрямована на набуття майбутніми соціальними педагогами певних знань, умінь та навичок, а також на розвиток особистостей студентів як майбутніх практиків професійної діяльності.

Вона розкривала особливості структури (елементи й етапи процесу формування), послідовний зв'язок цих елементів та особливості конструювання змісту формування професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі. Розроблена педагогічна технологія розглядалася як сукупність закономірних, функціонально пов'язаних компонентів, що становлять певну цілісну систему. Виділення компонентів у педагогічній технології дозволило розбити її на блоки (цільовий, функціональний, змістовий, організаційний, результативний), які забезпечили можливість більш чітко уявити цілеспрямований процес формування професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі.

Цільовий блок. Метою освітнього процесу було забезпечення досягнення середнього (достатнього) і високого (творчого) рівнів сформованості професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів. Її реалізація й виконання полягали в таких завданнях: засвоєння теорії, ознайомлення із основними методиками, форму-

вання умінь і навичок професійної рефлексії в майбутніх соціальних педагогів.

Функціональний блок дозволив виділити такі функції процесу формування професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі: навчальну – формування в майбутніх соціальних педагогів системи знань про професійну рефлексію та можливості її використання у практичній діяльності; виховну – формування професійних настанов і принципів, стандартів професійної поведінки; інноваційну – формування у свідомості майбутніх соціальних педагогів здатності до розв'язання професійних завдань, сприяння розвитку таких якостей, як професійна мобільність і можливість адаптації до нових умов, що змінюються професійною діяльністю; розвивальна – сприяння формуванню майбутніх соціальних педагогів як особистостей і підготовці їх до самостійної професійної діяльності, самореалізації.

Ефективне функціонування розробленої педагогічної технології неможливе без формування в майбутніх соціальних педагогів знань, умінь і навичок професійної рефлексії; формування професійної спрямованості особистостей майбутніх соціальних педагогів; використання спецкурсу, побудованого на основі виявлення й установлення міждисциплінарних зв'язків між загальноосвітніми та спеціальними навчальними дисциплінами.

Змістовий блок. Відповідно до мети та завдань процес формування професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі розглядався як специфічний вид навчальної діяльності, спрямований на майбутніх соціальних педагогів з метою розвитку та формування їхніх особистостей як професіоналів. Таку діяльність визначали мотиваційний, когнітивний і діяльнісний компоненти.

Мотиваційний компонент покликаний формувати в майбутніх соціальних педагогів мотивації до професійної діяльності, розуміння сенсу цієї діяльності та свого місця в ній. Когнітивний компонент спрямований на формування в майбутніх соціальних педагогів професійних цінностей та ідеалів. Діяльнісний компонент вимагав з боку майбутніх соціальних педагогів конкретної дії, вчинку, поведінкового акту, застосування соціальної та професійної норми, вироблення професійної звички.

Наступний блок педагогічної технології – організаційний, у якому ми виділяли процесуальний аспект формування професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі.

Формування професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі здійснювалося під впливом усіх компонентів освітнього процесу як єдиного цілого. Цей блок представлений: напрямами фахової підготовки (професійна, практична, науково-методична); формами організації навчання (групова, самостійна, науково-дослідна робота; професійна практика із соціальної педагогіки); методами навчання (інформаційно-розвиваючі, проблемно-пошукові, практичні); формами контролю результатів навчання (тести, результати групової та самостійної роботи, контрольні роботи).

Упровадження педагогічної технології формування професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі неможливе без урахування педагогічних умов її реалізації. За суттю вони були своєрідним "стрижнем", що дозволив їй функціонувати та бути дієвою. До педагогічних умов дієвості педагогічної технології формування професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі ми віднесли: базові (системний, безперервний, контрольований вплив на процес формування професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі, навчальні умови вищого навчального закладу: технологічні, психологічні, на-

вчально-методичні, побутові, часові); процесуальні (орієнтація рефлексивної підготовки майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі на специфіку професійної діяльності, постійний контакт з організаціями, які надають послуги із соціальної педагогіки, створення рефлексивного середовища й активізація суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин між науково-педагогічними працівниками та майбутніми соціальними педагогами у вищому навчальному закладі, удосконалення робочих навчальних програм з дисциплін про-

фесійного спрямування майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі) і формувальні (розуміння майбутніми соціальними педагогами актуальності та важливості формування професійної рефлексії у вищому навчальному закладі, усвідомлений вибір майбутніми соціальними педагогами спеціальності "Соціальна педагогіка", формування стійкої мотивації щодо актуальності та важливості професійної рефлексії у вищому навчальному закладі, навчально-методичне забезпечення цього процесу).

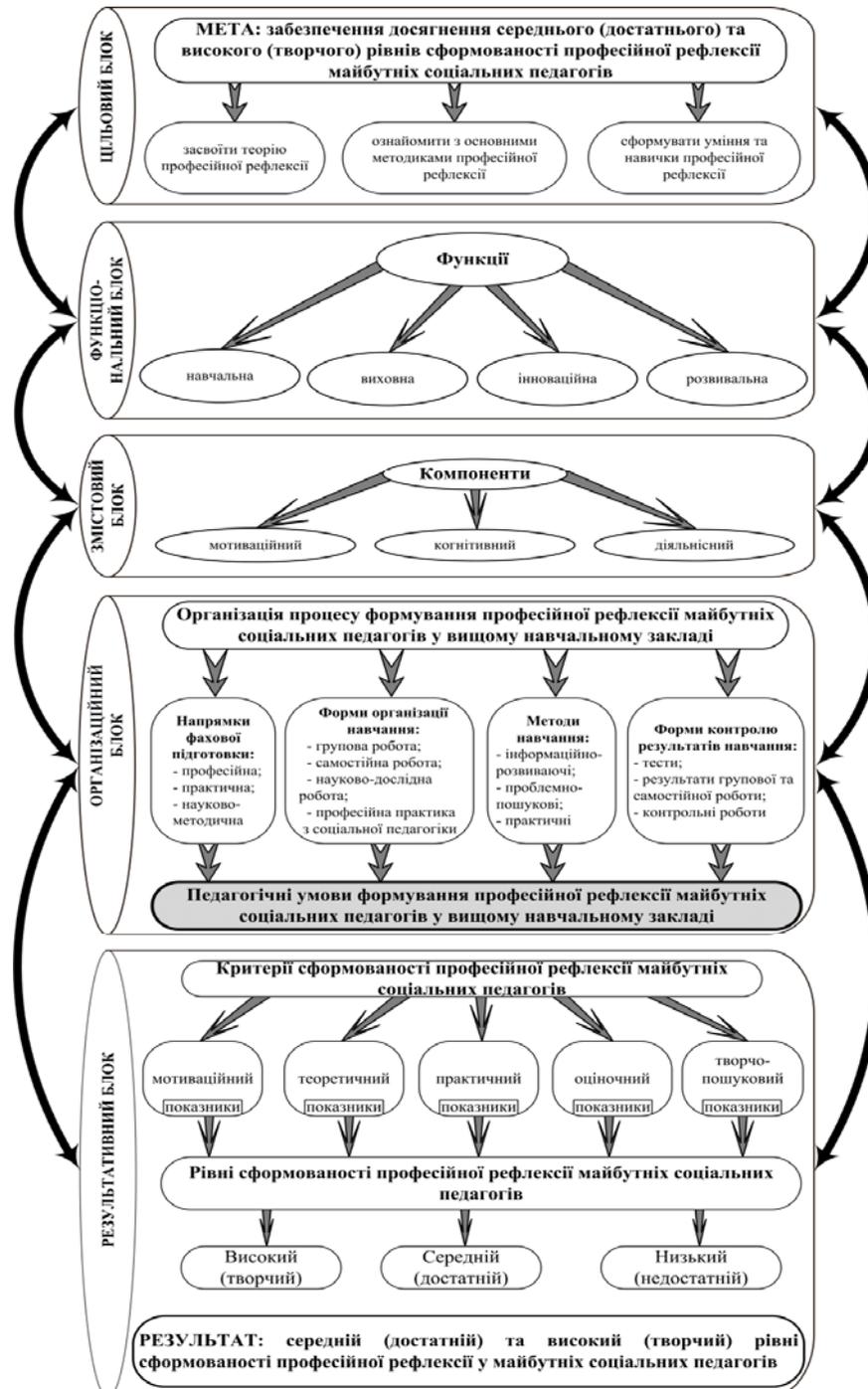

Рис. 1. Педагогічна технологія формування професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі

Напрями фахової підготовки, форми організації навчання, методи навчання та форми контролю результатів навчання підпорядкувалися педагогічним умовам формування професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі.

Результативний блок. Представлений критеріями та показниками рівнів сформованості професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів. Результатом ефективності педагогічної технології формування професійної рефлексії майбутніх соціаль-

них педагогів у вищому навчальному закладі було досягнення середнього (достатнього) і високого (творчого) рівнів сформованості професійної рефлексії в майбутніх соціальних педагогів.

Структурні блоки запропонованої педагогічної технології взаємопов'язані, тому досягнення мети неможливе без їх урахування. Таким чином, ми пропонуємо здійснювати формування професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі на основі педагогічної технології, що становить певну цілісну систему і дозволяє забезпечити можливість більш чіткого уявлення цілеспрямованого процесу формування професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів.

Упровадження педагогічної технології формування професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі неможливе без урахування педагогічних умов її реалізації. Незважаючи на те, що вони виступали у складі організаційного блоку обґрунтованої та розробленої педагогічної технології, за суттю вони були своєрідним "стрижнем", що дозволив їй функціонувати та бути дієвою. Для того, щоб упровадження педагогічної технології було ефективним, необхідно більш чітко розуміння та врахування при організації процесу формування професійної рефлексії у вищому навчальному закладі.

Формування професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі буде успішним за наявності відповідних педагогічних умов. При цьому необхідно виявити, проаналізувати й узагальнити в системному вигляді ті педагогічні умови, які ефективно впливатимуть на цей процес і професійне становлення майбутніх соціальних педагогів. Чим краще визначені й обґрунтовані педагогічні умови, тим більше ефективних результатів ми досягнемо. Принципові особливості цього процесу виявлялися в неможливості примусити майбутніх соціальних педагогів опанувати професійну рефлексію, способи та прийоми рефлексивної діяльності, здійснювати пошук відповідної інформації щодо рефлексії взагалі та професійної рефлексії зокрема. Єдино прийнятними залишалися опосередковано-стимулюючі засоби впливу на майбутніх соціальних працівників, що припускали активізацію їх як суб'єктів особистісного та професійного становлення.

Висновки. Отже, від того, у яких педагогічних умовах буде здійснюватися професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі, залежить ефективність педагогічної технології формування професійної рефлексії. Процес формування професійної рефлексії майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі є частиною навчального процесу, як підсистема він має якості цілого, отже, і свою мету, компоненти, певну структуру, механізм функціонування, кінцевий результат, зв'язок із цілісним пе-

дагогічним процесом. Є необхідність розробки спецкурсу "Професійна рефлексія соціальних педагогів".

Аналіз місця професійної рефлексії соціальних педагогів і перспективи її застосування у практичній діяльності є предметом подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. Беспалько В. П., Татур Ю. Г. Системно-методическое обеспечение учебно-воспитательного процесса подготовки специалистов / В. П. Беспалько, Ю. Г. Татур. – М.: 1989. – 147 с.
2. Васильева-Халатникова М. О. Критерії та показники рівнів сформованості професійної рефлексії майбутніх фахівців з соціальної педагогіки // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціальна робота 2(2) 2017. С. 56-61.
3. Зязюн І. Професійна освіта : педагогіка і психологія / Зязюн І. // за ред. І. Зязюна, Н. Ничкало. – К.: Вища школа, 2003. – 568 с.
4. Кондратьева С. В., Кривошеев В. А. Педагогическая рефлексия начинающих учителей / С. В. Кондратьева, В. А. Кривошеев // Тезисы докл. к VII съезду общества психологов СССР. – М.: 1989. – С. 184–186.
5. Лернер И. Я. Дидактические основы методов обучения / Лернер И. Я. – М.: 1981. – 186 с.
6. Монахов В. М. Технологические основы проектирования и конструирования педагогического процесса / Монахов В. М. – М.: 1996. – 225 с.
7. Освітні технології: Навчально-методичний посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. – К.: А. С. К., 2002. – 255 с.
8. Плахотнік О. В., Васильева-Халатникова М. О. Професійна рефлексія у діяльності соціального педагога: навчально-методичний посібник. – Київ, 2013. – 248 с.
9. Професійна підготовка фахівців вищої школи в умовах оновленої парадигми освіти / За ред. Г. Є. Гребенюка. – Х.: Каравела, 1999. – 134 с.
10. Сисоева С. О., Алексюк А. М., Воловик П. М., Кульчицька О. І., Сігаєва Л. Є. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті // Академія педагогічних наук України; Інститут педагогіки і психології професійної освіти / С. О. Сисоева (ред.). — К.: ВІПОЛ, 2001. – 502 с.
11. Сластенин В. А. Социальный работник: личность и профессия / В. А. Сластенин // Социальная работа. – 1992. – Вып. № 6. – С. 48–57.

References

1. Bespal'ko V. P. Sistemno-metodicheskoe obespechenie uchebno-воспитател'nogo processa podgotovki specialistov / V. P. Bespal'ko, Yu. G. Tatur. – М.: 1989. – 147 с.
2. Vasylyeva-Khalatnykova M. O. Kryteriyy ta pokaznyky ravniv sformovanosti profesijnoyi refleksiyi maybutnikh fakhivtsiv z sotsialnoyi pedahohiky / Visnyk Kyuyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Sotsialna robota. 2(2) // S. 56-61.
3. Ziaziun I. Profesiina osvita : pedahohika i psykholohiia / Ziaziun I. // za red. I. Ziaziuna, N. Nyckalo. – K.: Vyscha shkola, 2003. – 568 s.
4. Kondrat'eva S. V., Krivosheev V. A. Pedagogicheskaya refleksiya nachinayushchih uchitelej / S. V. Kondrat'eva, V. A. Krivosheev // Tezisy dokl. k VII s'ezdu obshchestva psihologov SSSR. – М.: 1989. – S. 184–186.
5. Lerner I. Ya. Didakticheskie osnovy metodov obucheniya / Lerner I. Ya. – М.: 1981. – 186 s.
6. Monahov V. M. Tekhnologicheskie osnovy proektirovaniya i konstruirovaniya pedagogicheskogo processa / Monahov V. M. – М.: 1996. – 225 s.
7. Osvitni tekhnologhiji: Navchaljno-metodychnyj posibnyk / O. M. Pekhota, A. Z. Kiktenko, O. M. Ljubarsjka ta in. – K.: A. S. K., 2002. – 255 s.
8. Plakhotnik O. V., Vasylyjeva-Khalatnykova M. O. Profesiijna refleksija u dijalnosti social'nogho pedaghogha: navchaljno-metodychnyj posibnyk. – Kyjiv, 2013. – 248 s.
9. Profesiijna pidghotovka fakhivciv vyshhoji shkoly v umovakh onovlenoji paradyghmy osvity / Za red. Gh. Je. Ghrebenjuka. – Kh.: Karavela, 1999. – 134 s.
10. Sysojeva S. O., Aleksjuk A. M., Volovyk P. M., Kuljchycjka O. I., Sighajeva L. Je. Pedaghoghichni tekhnologhiji u neperervnij profesijnij osviti / Akademija pedaghoghichnykh nauk Ukrajinj; Instytut pedaghoghiky i psykhologhiji profesijnij osvity / S. O. Sysojeva (red.). – K.: VIPOL, 2001. – 502 s.
11. Slastenin V. A. Social'nyj robotnik: lichnost' i professiya / V. A. Slastenin // Social'naya robota. – 1992. – Вып. № 6. – С. 48–57.

Надійшла до редакції 04.09.18

М. Васильева-Халатникова, канд. пед. наук, асист.
 Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина
 ORCID ID 0000-0002-8488-4602

СОСТАВЛЯЮЩИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ТЕХНОЛОГИИ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ РЕФЛЕКСИИ БУДУЩИХ СОЦИАЛЬНЫХ ПЕДАГОГОВ В ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ

Представлена педагогическая технология формирования профессиональной рефлексии будущих социальных педагогов в высшем учебном заведении, которая является четкой научно-теоретической основой оптимальной реализации задач профессиональной подготовки и рассматривается как совокупность закономерных, функционально связанных компонентов, составляющих определенную целостную систему. Выделены компоненты в педагогической технологии, что позволило разбить ее на блоки (целевой, функциональный, содержательный, организационный, результативный), которые обеспечили возможность четко представить целенаправленный процесс формирования профессиональной рефлексии будущих социальных педагогов в высшем учебном заведении. Отмечено, что такой процесс будет успешным при наличии соответствующих педагогических условий, которые смогут эффективно влиять на него и профессиональное становление будущих социальных педагогов.

Ключевые слова: педагогическая технология, профессиональная рефлексия, социальный педагог, высшее учебное заведение, педагогические условия.

M. Vasylieva-Khalatnykova, PhD, Assistant
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
ORCID iD 0000-0002-8488-4602

COMPONENTS OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGY FORMING THE PROFESSIONAL REFLEXION OF FUTURE SOCIAL PEDAGOGES IN THE HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

In the article the characteristics and peculiarities of pedagogical technology of formation of professional reflection of future social educators in the higher educational institution is a clear scientific and theoretical basis for the optimal realization of the tasks of vocational training. The developed pedagogical technology was considered as a collection of regular, functionally related components, constituting a definite integral system. The allocation of components in pedagogical technology has allowed it to be divided into blocks (target, functional, informative, organizational, productive) that provided the opportunity to more clearly represent the purposeful process of forming professional reflection of future social educators in the higher educational institution. The formation of a professional reflection of future social educators in a higher educational institution will be successful in the presence of appropriate pedagogical conditions. Moreover, it is necessary to identify, analyze and generalize in a systematic way those pedagogical conditions, to effectively influence this process and the professional formation of future social educators.

The introduction of pedagogical technology for the formation of professional reflection of future social educators in a higher educational establishment is impossible without taking into account the pedagogical conditions for its implementation. In spite of the fact that they acted as part of the organizational unit of sound and developed pedagogical technology, in essence they were a kind of "core" that allowed it to function and be effective.

Keywords: pedagogical technology, professional reflection, social pedagogue, higher educational institution, pedagogical conditions.

**ANNEX 1. EXTENDED ABSTRACT IN ENGLISH AND REFERENCES (IN LATIN)
ДОДАТОК 1. АНОТАЦІЯ ТА ЛІТЕРАТУРА (ЛАТИНІЗАЦІЯ)
ПРИЛОЖЕНИЕ 1. АННОТАЦИЯ И ЛИТЕРАТУРА (ЛАТИНИЗАЦИЯ)**

A. Holotenko, PhD student
ORCID iD 0000-0002-0261-4132
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
DOI: <https://doi.org/10.17721/2616-7786.2018/3-1/1>

THE SPECIFIC OF PSYCHOSOCIAL WELL-BEING OF INTERNALLY DISPLACED PERSONS

The article is devoted to the problem of psychosocial well-being of internally displaced persons. The situation of forced internal migration conceals a large number of destructive influences on the psychosocial well-being of the individual. The process of adaptation of forced migrants is accompanied by high levels of stress and requires a large amount of psychological and social resources. In this regard, the research of psychosocial well-being of internally displaced persons is relevant to the scientific substantiation of psychosocial practice of assistance IDP.

The purpose of the article is to reveal the peculiarities of the psychosocial well-being of internally displaced persons, which are based on the results of empirical research. The article presents the results of a theoretical and methodological analysis of the concept of psychosocial well-being of internally displaced persons. This concept is interpreted by the author as a multifactorial construct, which encompasses the individual psychological characteristics of internally displaced persons, their subjective attitude to the actual life situation, the nature of social interaction with others and economic factors of life activity. The results of empirical research aimed at identifying the characteristics of psychosocial well-being of internally displaced persons point to a reduced level of psychosocial well-being of internally displaced persons, reflected in the manifestations of the tendency to disadaptation. Characteristic features of internally displaced persons are the inability to establish close social contacts with others and emotional detachment and lowered sense of their value to society. The general emotional background of the IDP is at a reduced level and is characterized by tendencies towards negativism.

References

1. Official web-portal of the Ministry of Social Policy of Ukraine (application date 28.11.2018) [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.msp.gov.ua/news/16324.html>
2. Social work with internally displaced persons: experience of social services. (2018) [Electronic resource] – Access mode Pu: <https://www.uzhnu.edu.ua/en/infocentre/get/16442>
3. Galyan, O. (2017). Self-susceptibility as a determinant of psychic and psycho-mental health of the individual in conditions of forced migration Mental health of personality in a crisis society: Sb. Theses II All-ukraine sci. pract. conf.: Lviv. State Unitary Together, p. 98–103.
4. Roberts, B. (2017). The hidden consequences of the conflict. Problems of the mental health and access to services for internally displaced people in Ukraine. International Alert, Global Initiative in Psychiatry. Tbilisi: London School of Hygiene and Tropical Medicine.
5. Kislyakov, P.A. (2016). Psychosocial well-being as an indicator of social security of a person and society. Modern research on social problems (electronic scientific journal), Modern Research of Social Problems. No. 1 (57). p. 83–91.
6. Melnyk, M.A. (2015). Modern problems of realization of labor potential of forced migrants. Bulletin of the Donetsk National University: Economics and Law. Vol. 1. 2015. p. 245–248.
7. Voznesenskaya, O. L. (2015). Resources of art therapy for forced labor migrants: practical manual. Kyiv.: Human Rights Foundation.
8. Bogucharova, O.I. (2016). Phenomenon of psychological protection of Ukrainian forced refugees (TPO). Military psychology in dimensions of war and peace: problems, experience, perspectives: materials of the all-Ukrainian scientific-practical conference with international participation. Kyiv: KNU for Taras Shevchenko, 96 p
9. Chuiko, O. V. (2017). Social support in the structure of personal resources of internally displaced persons. Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv. Series "Psychology". No. 1 (6), 2 (7). Kyiv, p. 146–150.
10. Pedko, K. (2018). Influence of social activity on social capital of internally displaced persons. Pedagogical Process: Theory and Practice (Series: Psychology). No. 3 (62), p. 114–121.

V. Melnychuk, Social Work Sector Manager
ORCID iD 0000-0002-0144-8654
department of psychological support and social work
State Scientific Institution
"Institute for the modernization of the content of education" Kyiv, Ukraine
DOI: <https://doi.org/10.17721/2616-7786.2018/3-1/2>

COMMERCIAL SEXUAL EXPLOITATION OF CHILDREN: INTERNATIONAL LAW

The article deals with the concept of commercial sexual exploitation of children. The forms of commercial sexual exploitation of children, among that there is child's prostitution, child's pornography, trading in children, child's sex-tourism, early marriage, are described. International documents, that regulate a legislation in relation to crimes, children related to commercial sexual exploitation, are considered. Work of nongovernmental organizations, that conduct active activity in relation to defence and help to the children that suffered from sexual violence, is described. It is noted that the fight against commercial sexual exploitation of children with sexual violence against children should be conducted, in addition to international, national and local levels. The principles of the legal principles and standards that should guide children's strategies and practices, including advocacy for the prevention of violence and measures to protect all children from all forms of violence are described. The economic, social and cultural rights that contain the provision according to which children should be protected from economic and social exploitation are indicated. It has been determined that commercial sexual exploitation of children is a violation of the rights of the child, which is considered as a subject of sex and the subject of trade; and includes sexual abuse of the child or exploitation of the child by an adult, as well as payment in cash or in kind. It has been established that the development of legislation and recognition of the problem of sexual exploitation and sexual abuse of children at the national and international levels will be an impetus in combating the commercial sexual exploitation of children. It has been stressed that commercial sexual exploitation of children in many countries is particularly dangerous criminal activity, violating the rights of the child.